Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive
WWW.UNILIB.RS

ДЕЛО

ЛИСТ

ЗА

НАУКУ, КЊИЖЕВНОСТ И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ

ДЕСЕТА КЊИГА

БЕОГРАД

ПАРНА РАДИКАЛНА ШТАМПАРИЈА

1896.

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive
WWW.UNILIB.RS

ЈЕДНА БЕЛЕШКА

У Качићевом „Razgovor ugodni naroda slovinskog.“ Zagreb 1880. на стр. 764.—772. налази се „Pisma od Bosne i sv. Jurja. — У Летопису Српском за 1840. год. III стр. 70. и у Летопису за 1848. I. стр. 81. налазе се штампане сличне *народне* песме. — У „Србобрану,“ илустрованом календару за 1896. г. на стр. 104. штампана је такође српска народна песма из Горње Крајине: „Свети Ђурађ и Змај.“

Намера ми је да изнесем још два варијента исте песме.

3. јуна пр. год. био сам у селу Доњој Речици (срез добрички) три часа северно од Прокупља. Разбирајући о старинама и о старим свештеничким породицама, у којих би било књига или хартија, г. Филип Поповић учитељ у Доњој Речици, рече ми, да је и сâм од свештеничке породице, да му је отац Сима Јанићијевић био свештеник у Приштини, и да му је од оца остало нешто старих књига. Са највећом готовошћу дао ми је књиге свог покојног оца на разгледање. Међу књигама нађох једну књижицу од седам листова, који су по $^1/_4$ табака велики и исписани крупним црквеним словима. Наслов је књижице: *Пѣсна стомѕ великомѕченикѕ Геѡргію.* На свршетку песме на последњем листу стоји запис, исписан рукописним писменима, црвеним мастилом: *Конецъ песми светога Ѳорѳиѧ. Написа кѣки Петаръ Манойловићъ учителъ ѣаковачкіи, дне 10-го октовріша 1830 лѣта.* Испод тога стоји написано црним мастилом црквеним словима и изгледа другом руком: „Како самъ нашао написано на дрѕго место тако самъ и ѧ преписаѡ.

Рукопис гласи:

Пѣсна стомѕ великомѕченикѕ Геѡргію.

*Весели**) се Босно земљо славна,
Коѧ еси на гласѕ ѿ давна,
Коѧ славишъ стога Ѳорѳиѭ,
И хрстіанскѕ вѣрѕ запознала;
Ето теби лепа спремалеѣа,

*) Писане речи и слова у оригиналу записана су црвеним мастилом.

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive

WWW.UNILIB.RS

С премалећемъ Ћюрћевъ данакъ иде,
Носи теби ѕгодне дарове,
Тихе росе, зелене дѕбраве;
І ѡшъ ће ти лепша радостъ доћи:
Жарко ће те сѕнце ѡгрѧти,
По планинамъ снекъ ѡкопнѕти,
Пролетне ће тице пропѣвати,
По планінамъ цвећѣ процветати,
По бостаномъ рѕмене рѕжице.
Весели се сва земліо словенска,
Коѧ еси маика ѿ юнака.
Ћорћіе рода великога,
Кои згуби змаѧ жестокога,
У Либіию, под Троѧномъ градомъ,
Градъ избави ѿ велика гада.
У Ліб езеро біѧше,
У езерѕ змай не мали быѧше,
Ждеріѧше конѣ ѡседлане,
И юнаке добре ѡрѕжане.
А ѿ страха и неволѣ ѡве,
Град мѕ даје мита и дарове:
По ћевоикѕ и печенѕ ѡвцѕ.
Кад' мѕ граде мита не даваше,
Хаждаха га сама ѕзимаше,
Изъ езера главу издизаше,
Страховито звижда према градѕ,
Искакаше градѕ на беденѕ,
Начинѧше мертве на стотине.
А ѿ страха и неволѣ ѡве.
Градъ мѕ даје мита и дарове:
По ћевоикѕ и печенѕ ѡвцѕ.
Савъ се Троѧнъ редомъ обредиѡ,
Редак дође ѿ Троѧна кралю,
Да ѡнъ даде шћерцѕ јединицѕ,
Коѧ но е една ѕ краля.
Да е коме послѕшати ѧда:
Како плаче ѿ Троѧна кралю,
Како шћерцѕ жали и целива,
Како сѕзе рони и пролива.
Ѡвако е кралю говориѡ:
„Ао шћери, мое дете драго,
А ће ће ти пѕста младост твоѧ,
Ао шћери, све уздане мое,
Кѕда ће ми бело лице твое.
Имадиѧ тебе единицѕ,

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive

WWW.UNILIB.RS

Кад' ми истомъ беше за кралицѫ,
Кћедиѧ те, кћери, ѡкрѫинити,
И на свое место поставити.
Сада ми те валѧ изъгѫбити,
И за тобомъ сузе проливати."
Доволно се кралю наплакао,
Па е своеи кћери говорiѡ:
„Узми, Саво, *мое дете* драго:
Бисеръ злато и каменѣ драго,
У кое и е неброено благо,
Чѫдни бiсер сасъ восточни страна,
И на рѫке деветъ перстенова,
Сваки валѧ по деветъ градова,
Узми поѧсъ ѿ сѫвога злата,
И по нѣмѫ бiсер и каменѣ драго,
Каменъ едан до дрѫгога,
Ето време ѿ ѫдае твое,
Зови, *Саво*, *собом* троѧнскѫ господѫ,
Нека теби бѫдѫ за девере,
За енѣие троѧнскѫ господѫ,
Мол' се, синко, алкарану Богѫ,
Не би ли те тога саклонiѡ,
И немила змаѧ погубiѡ."
Ѡбѫче се лиепа девоика.
Да е коме погледати*) чѫда,
Прелива се *диба* и кадифа,
На ѣевоици виѧю се златни бѫрѫнчуци,
У рѫци ѡ кита *феслиѣена*,
На глави ѡ алемъ каменъ драги.
Кѫдъ се годер ѡна окреташе,
Са све стране светлостъ ѫдараше.
Пође Сава преко града съ плачем,
И где готъ ѡна кога сѫсреташе,
По свакога свога поздравлѧше,
А найвыше *кралѧ баба* свога,
Да би сердце ѿ камена било,
Изъ нѣга би сѫзе удариле.
Пакъ ѡдоше зеленѫ езерѫ.
Доволно се ѡнде наплакаше,
Пакъ господа натракъ побѣгоше,
А девоикѫ с плачем ѡставише.
Ѡста сама лиепа девоика,
Богъ нареди светога Ђорђию,
На ѣогату коню великомѫ,

*) Место погледати стоји послѫшати, али је у загради, и изнад послѫшати стоји погледати.

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive

WWW.UNILIB.RS

Бойно коплѣ на рамен8 носи,
Те девоици божию помоћъ дае,
А ћевойка с8зама ѡбира,
Подъвивъ р8ке Ќорђю ѻговара:
„Богъ ти даѡ незнана делiѡ,
З' главомъ богме бежи без ѡбзира,
Нама овди нема разговора,
Изи'ћи ће немила хаждаха,
Из ѡвога желена езера,
Прождриеће и тебе код мене.“
Говориѡ светыи Ќорђие:
Ѳ ч8ешъ ли, кићена *девоико*,
Би ли мою вер8 веровала?
И моимъ се крстомъ прекрстила?
Ако би ми божиѧ помоћъ біла,
А би *тебе* тога саклонiѡ,
И немила змаѧ *саг8бiѡ*.“
Говори м8 кирена девоика:
„Да ѧ знадемъ незнана делиѡ
Да с8 теби *то дали* небеса,
Да ти тако сотворишъ ч8деса,
А би твою вѣр8 вѣровала,
И твоимъ се *крстомъ* прекр'стила.“
Iошъ девойка речъ не изъ8сти,
Змаи немили езеро зам8ти,
Изъ езера глав8 издизаше.
Аъ Ќорђие юначкога рода,
Не ѻст8па добр8 коню хода,
Већъ потеже ѻ злата дизгине,
И повикн8 изъ герла биела:
„Помоћъ б8ди ѻ вышнѣга Бога!“
А понесе коплѣ са рамена,
Те 8дари змаѧ проклетога,
У челюсти ада неситога,
Пак ѻтпаса свилена поѧса,
Люта *змаѧ* веза ѡко врата,
Поѧсъ дае кићеной девоици,
Поведоше у полѣ либінско.
Да е коме погледати біло,
Змаи звиждаше ч8до страховито,
Юнак виче танко гласовито:
„*Покрстисе* бане сурѧніне,
Ето теби змаѧ немилога.“
То се ч8е до Троѧна града.
Препаде се ѻ Троѧна кралю,

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive

WWW.UNILIB.RS

Те се крсти на средъ бела града,
И ш нѣмъ воиске *до триста* хилѧда,
Пак 8зима ключеве ѿ града,
Изъноси мадеме ѿ злата,
Што юнаци носе око врата,
Те ѡн даје воиводи Ћорћію.
Пакъ говори ѿ Тромна кралю:
„На поко ти по кралѣвства мога.“
А ћевоика поче и за свога
Маглета *достоинства* твога.
Тада и Ћорће саблю повадио,
Лют8 змаю ѡсече м8 глав8,
Па ѡста ѡ таи данъ
Наста Ћурћевданъ.

Ова би белешка можда остала оволика, и не бих можда имао шта више рећи, да ми г. Петар М. Илић, проф. из Алексинца, на неколико дана пошто се вратио из ревизије основних школа у срезу трстеничком, не каза како је у ревизији слушао једну необичну песму, за коју му се се учини да има у себи нечега особитога. Због те особитости песмине он је замолио учитеља из Медвеђе, да је по казивању гуслара препише.

Још док ми је г. Илић казивао садржину песме, ја познадох песму из Речице. На моју молбу г. Илић је био тако добар те ми је ту песму дао на употребу. Кад сам је прочитао још боље се уверих да је то иста песма коју горе исписах и ја овде исписујем и њу у целини:

Весели се, Босно, земљо славна,
Баш која си на гласу одавна!
Ето теби лепог *пролетија*:
Јарко ће те огрејати сунце,
Окопнети снези по *планина*,
Процветаће цвеће по *поља*,
У бостану ружица румена
Пропеваће тице по шумама,
Свакојаке проносити гласе,
Сваке гласе песме умиљате.
А још ће ти већа радост бити,
Коју ће ти Ђурђевдан донети,
Свети Ђурђе свако нарочтије,
Он бијаше *исток Падокије*,*)
Он бијаше рода *витешкаго*,
И он уби змаја *огњенаго*,
Баш у Либи код Тројана града.
Ту дубоко језеро бијаше,
Змај немили у њем' пребиваше.
Њему дају мите и дарове:

*) Можда је ово грешка место „из Кападокије“, као што стоји и у Качића.

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive
WWW.UNILIB.RS

На дан овцу и лепу девојку,
Не гледају уцвељену мајку.
А када му што не даваше,
Аждаја их сама узимаше,
Искакаше граду на бедему,
Искакаше пољем широкијем,
Па на граду главу издизаше,
Па спрам граду грдно звиждаше,
Свему граду јаде задаваше.
Браћо моја, и дружино драга,
Сав се Тројан редом обредио,
Неки ћерку, неки милу сеју.
Дош'о редак до краљеве кћери,
Која беше стигла за краљицу.
Ал' се краљу ино не могаше
Од народа и државе своје,
Но дозива своју милу кћеру:
„О чу ли ме, моја мила кћери,
Ја те данас мислим удомити,
У вечито, дубоко језеро,
За проклетог змаја огњенога,
Што те мисли кћери окрунити,
И на моје место поставити.
Данас те ја изгуби, кћери,
Од немила змаја не избави,
Нит' те како могу избавити,
Но послушај, драга кћери моја,
Хајде пођи, Бог са тобом био,
И поведи тројанску господу,
Нека теби у енђије буду,
У енђије тројанска господа,
До дворова до тамна језера."
Браћо моја, и дружино драга,
Послушајте мене за вријеме,
Да видите тројанскога краља,
Да је коме срце од камена,
Оно не би без суза остало,
Како своју јединицу жали:
Топле сузе рони и пролива.
Послушајте, сва господо, редом,
Да и ово вама кажем гредом:
Јест девојка, жалосна јој мајка,
Превија се свила на ђевојци,
Вију јој се златни бурунћуци,
На глави јој алем камен бјаше,

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive

WWW.UNILIB.RS

Који исто кано сунце сјаше,
Па се не да на се ни гледати,
Нит' се може чином прочинити.
У руци јој цветак од леђана.
Баш девојка, жалосна јој мајка,
Преко поља, плачућ' путоваше,
За њом иду тројанска господа,
Путујући, сузе обарајућ',
И молећи све *идоле старе*:
Да опросте лијепу девојку,
Да је врате од тамна језера.
Сва господа натраг побегоше,
А девојку, плачућ' оставише,
Чекат' судбу и самрти своје.
Ал' Бог рече те тако изиђе,
Отуд иде светитељу Ђорђе,
На његовом добру коњу бјаше.
Божју јој је помоћ називао,
Она њему сузама обара,
Светом Ђорђу тијо проговара:
„Беж', делијо, главом без обзира,
Овде има ала од прождира,
Поред мене прождраће и тебе."
Но јој вели светитељу Ђорђе:
„Мучи, мучи, ти девојко млада,
Ћеш познат' Бога истинога,
'Ћеш ли се крстом прекрстити,
Да оставиш све идоле старе,
Да оставиш *акоруна* твога,
Па да познаш Бога истинога,
Ја ћу тебе младу избавити."
Кад девојка речи саслушала,
Она њему тијо проговара:
„Ако с' тебе то дала небеса,
Да ти чиниш овака чудеса,
Да ћеш мене младу избавити,
'Ћу твоју веру веровати,
И 'ћу се крстом прекрстити,
Оставићу све идоле старе,
Оставићу *акоруна* мога,
А познаћу Бога истинога,
Сву ћу рубу моју теби дати."
Боже благи голема чудеса!
Још девојка речи не изусти,
А аждаја језеро замути,

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive
WWW.UNILIB.RS

У наглости ка девојки иде.
Спрам ње стаде светитељу Ђорђе,
Не измиче јуначкога хода,
За се баци лијепу девојку,
Три пута је пасом опасао,
И четврто од сабље кајасом.
Па извади мача зеленога,
И помену Бога истинога,
Па удари ту грдну аждају
Колико је лако ударио,
Са црном је земљом саставио.
Па савеза ту грдну аждају,
Па је даје у руки девојки,
Да је води преко поља равна,
Јер аждаја бјаше страховита.
Свети Ђорђе виче гласовито,
И дозива од Тројана краља:
„Прекрсти се већ, краљу Тројански,
Ја сам твоју ћерку избавио,
Са помоћи Бога истинога.“
Кад то виде краљу од Тројана,
Чудио се а и дивио се,
Па говори светитељу Ђорђу:
„Видим, Ђорђе, твоје храбрености,
Да ти имаш од Бога помоћи.
За труд твој и твојега дара,
Ево теби по краљевства мога,
Ево прстен с моје руке,
Који кошта три царева града,
И ево ти колајна од злата,
Што јунаци носе око врата,
И ево ти драга кћери моја,
Нека буде заручница твоја.“
Кад то зачу светитељу Ђорђе:
„Нећу, краљу, ја твоје дарове,
Ја већ тога нећу ни једнога,
Ти захвали Богу истиноме,
Да оставиш све идоле старе,
Да саградиш цркве и олтаре,
По свој земљи и држави твојој,
Да оставиш акоруна твога,
Па да познаш Бога истинога,
А ја идем од места до места,
Проповедам веру Исус' Христа.“
Када Ђорђе у *Персију* дође,

Scans provided by the
University of Toronto Libraries via the
Internet Archive

WWW.UNILIB.RS

И ту многе народе обрати,
Александру римску кесарицу.
Свакодневно хиљаду обраћ'о,
Обраћао ка Исусу Христу,
Да се моле Богу истиноме.
Свети Ђурђе, живомучениче,
Моли за нас Бога спаситеља.

По казивању Николе Ђукића, тежака из Медвеђе, прибележио Тодор Пешић, учитељ школе медвеђске среза трстеничког округа крушевачког.

Мени се чини да ова песма на неколико места показује трага црквенога. Свршетак песме, управо последња два стиха потпуно су скоро једнака са свршецима неких тропара. И тропар на Ђурђев-дан има сличан свршетак. И Качићева се песма слично свршује:

Sveti Jure, na tvoje poštenje
Isprosi nam od Boga proštenje!

Да ли су сви ови варијенти, варијенти једне народне песме, која има у себи и црквеног утицаја, коју је Качић забележио из уста народних, или су све ово варијенти песме, коју је Качић певао, не знам. Мени се чини да ће пре бити оно прво, но ово друго.*)

Алексинац, 1896. г.

Јих. Р. Ђорђевић

*) Вреди прочитати шта о овој песми вели Иларион Руварац: „Две студентске расправе“ стр. 62.—65.